

Садовнік О.В.

*студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЧИ ПОТРІБНА В УКРАЇНІ АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ?

українські правники однією з найактуальніших проблем адвокатської діяльності вважають подальше існування адвокатської таємниці. Зберігати інститут адвокатської таємниці як одну з гарантій діяльності адвоката чи ні – питання на сьогодні дискусійне.

Звернення особи за юридичною допомогою до адвоката передбачає встановлення довіри й відкритості між ними, належного і якісного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків. Правова основа довіри між адвокатом і його клієнтом – це закріплення інституту адвокатської таємниці, дотримання якого вимагають як міжнародні стандарти, так і законодавство України.

Забезпечуючи конфіденційність відносин адвоката і його клієнта, принцип адвокатської таємниці панує в рамках системи адвокатури й не може бути виключений, що спричинить втрату позицій адвокатури як ефективного способу захисту.

Зу «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зобов'язує адвоката зберігати адвокатську таємницю. При цьому Закон встановлює, що предметом адвокатської таємниці є не тільки відомості, отримані від підзахисного, але й інша інформація, що стала відома адвокату під час виконання його обов'язків.

доцільність існування адвокатської таємниці, на мій погляд, очевидна. Беручи до уваги права й можливості слідчих органів, передбачені кримінально-процесуальним законодавством, слід зауважити, що фізична особа може виявитися повністю беззахисною перед державним обвинувальним апаратом. у цьому випадку саме адвокат, не розкриваючи всі нюанси справи, може вибудувати захист таким чином, щоб мінімізувати негативні наслідки для підзахисного.

Поза сумнівом, встановлений Законом обов'язок зберігати адвокатську таємницю є гарантією нерозголошення інформації. до того ж і ст. 65 нового кримінально-процесуального кодексу проголошує, що адвокат не може бути допитаний як свідок у справі. ця стаття надає додаткові гарантії того, що адвокат, котрий володіє інформацією, що є адвокатською таємницею, не буде офіційно до-

питаний і, таким чином, йому і його підзахисному надаються додаткові гарантії збереження таємниці.

Зу «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання правил адвокатської етики як одного з основних обов'язків адвоката, які він бере на себе, складаючи присягу адвоката України. володіння адвокатською таємницею впливає на вибір позиції адвоката у цивільних справах. адвокат має сприяти створенню необхідних умов для правильного вирішення справи судом, або, іншими словами, позиція його не повинна протиставлятися здійсненню правосуддя. З етичного погляду бажано, щоб адвокат з початку розмови з обвинуваченим чи іншими клієнтами роз'яснював, що він не в праві розголошувати довірені відомості. трапляються випадки, коли обвинувачений у розмові віч-на-віч з адвокатом повідомляє, що він вчинив злочин, розповідає подробиці, називає учасників, а на офіційних допитах свою вину заперечує. адвокат потрапляє у складне становище: з одного боку, він має зберігати таємницю, з іншого – його можуть звинуватити в змові з обвинуваченим. останнє свідчить, що адвокат вже не в змозі впливати на позицію обвинуваченого.

адвокат висловлює суду свою думку про докази, їх обґрунтованість чи суперечність, не перекручуючи факти. Зізнання, викладені у приватній розмові з підзахисним, не повинні братися до уваги з огляду на такі причини: об'єктивно вина підзахисного не доведена; суб'єктивна заява обвинуваченого, який взяв вину на себе, може бути обманом, а перевірити їх адвокат не має можливості. коли ж підзахисний заперечує свою вину, яка підтверджується матеріалами справи, а адвокату розповідає про вчинений ним злочин, то треба повідомити підзахисному, що захист спиратиметься на докази, зібрані у справі. адвокатська таємниця і полягає в тому, що адвокат не вправі без згоди клієнта скористатися отриманою інформацією, він може шукати лише слабкі місця в обвинуваченні й просити суд про винесення виправдувального вироку. водночас особливим моральним обов'язком для адвоката стає неповідомлення підзахисному тих відомостей, якими той міг би скористатися, щоб ввести суд та органи слідства в оману.

слід зауважити, що адвокатській діяльності притаманні специфічні відносини з клієнтами, які будуються на принципі конфіденційності. «між захисником і тим, хто в тривозі від обвинувачення, яке грізно насунулося, звертається до нього з надією на допомогу, встановлюється тісний зв'язок довіри і щирості, – зазна-

чав а. коні. – Захисникові відкриваються таємниці душі, йому намагаються роз'яснити свою винуватість чи пояснити своє падіння і свою ганьбу, яка приховується від інших».

Правила адвокатської етики встановили, що «дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне подання правової допомоги».

З етичного погляду бажано, щоб адвокат з початку розмови з клієнтом роз'яснював, що він не вправі розголошувати довірені відомості. Психологічна атмосфера, яка складається між адвокатом та клієнтом, впливає на подальші відносини, результативність яких здебільшого залежить від довіри клієнта. слід налаштуватися на спільну працю, аби досягти позитивного результату. Потрібно переконати клієнта у тому, що він може цілковито довіряти адвокату, не побоюючись, що відомості, які стали відомі йому у зв'язку із веденням справи, будуть розголошені.

отже, адвокатська таємниця формується і як морально-етична, і як правова категорія.

адвокатська таємниця – це фундаментальний інститут адвокатури. роль адвоката у суспільстві нині дуже розмита: адвоката не сприймають як окрему силу, що повинна бути протиположною державній, судовій владі. тим часом, у класичному розумінні ролі адвокатури остання повинна бути потужною силою, яка має можливість протистояти діям державної влади, якими б повноваженнями вона не була наділена. адвокатура, що повинна бути у вільному, демократичному та правовому суспільстві, обов'язково володіє таким атрибутом, як недоторканість.

якщо держава не бажає будувати відносини у суспільстві на підставі закону, тоді і недоторканість адвокатури їй не потрібна. демократичний розвиток держави потребує укріплення повноважень адвокатури, зокрема, адвокатської таємниці. відповідальність за її розголошення слід суттєво підвищити як для адвокатів, так і для представників правоохоронних органів, які почасти допитують адвокатів як свідків.

Не могу не розкрити деякі проблемні питання відношення держави, її правоохоронних та судових органів до адвокатської таємниці, яка має бути, але, нажаль, не є і, мабуть, у найближчі ... ліття не буде священною.

красиво говорити чи писати про цю тему можна до нестями. але на практиці, будучи, наприклад, рядовим адвокатом, без

фінансової, науково-технічної, моральної, а подекуди і політичної підтримки, здійснюючи адвокатську діяльність, як правило, у чужому, орендованому приміщенні, не завжди можливо, а скоріше завжди неможливо, забезпечити дотримання адвокатської таємниці, оскільки її порушення може бути, і як правило є, не відкритим, а таємним. користуючись нагодою хочу підтвердити ремікс старої істини, що «найкращий спосіб не видати адвокатської таємниці – це просто її не знати». На моє особисте переконання не скоро в пострадянській країні, з її менталітетом будуть зацікавлені в дотриманні і збереженні адвокатської таємниці.

врешті-решт, слід ставити питання не про вдосконалення інституту адвокатської таємниці, а про налагодження належного її захисту та існування реальної, суттєвої, конкретної і невідворотної відповідальності за її порушення.

Питання «доцільності» існування адвокатської таємниці не існує, оскільки без збереження конфіденційності стосунків, надання ефективної правової допомоги просто неможливе. дотримання професійної юридичної таємниці є фундаментальною традицією у світовій юридичній практиці. конфіденційність стосунків юриста та клієнта західні юристи називають «основним та фундаментальним правом та обов'язком юриста», «наріжним каменем консультативної системи». у всіх юрисдикціях, які додержуються принципів права, завіса конфіденційності не може бути піднятою навіть тоді, коли конфіденційні відомості мають суттєве значення для справи. Публічний інтерес в «правильному» судовому рішенні у даному випадку відходить на другий план.

в Україні захист професійної таємниці юристів на необхідному мінімальному рівні законодавчо закріплений. встановлено навіть кримінальну відповідальність за порушення встановлених законом гарантій діяльності адвокатів, у тому числі професійної таємниці. а от у правосвідомості українських слідчих повага до професійних прав адвоката і гарантій його діяльності часто просто відсутня. спроби допитати адвокатів, обшуки у адвокатських офісах непоодинокі. тому слід не дискутувати на тему «доцільності» адвокатської таємниці, а боротися за повагу до адвокатської професії та за притягнення до встановленої законом відповідальності всіх, хто наслідиться посягнути на професійну таємницю.